Eduskunnan valtionvarainvaliokunnan kunta- ja terveysjaosto **18.10.2022**

Pertunmaan kunnalla on tuskanhiki

Pertunmaan kunta joutui tai pääsi, katsojasta riippuen, arviointimenettelyyn kesällä 2021. Arviointimenettely jatkui koko syksyn tammikuulle 2022 ja arviointiryhmä antoi kunnalle lokakuun loppuun 2022 aikaa tasapainottaa talous. Kunta sai syyskuun viimeisenä päivänä uuden lisäajan touko-kesäkuulle 2023.

Kunnan tavoitteena on ollut säilyä itsenäisenä. Kunnassa on paiskittu töitä talouden tasapainottamiseksi hartiavoimin. Monet asiat ovat vaikuttaneet kunnan tilanteeseen. Juuri ei lohduta, että Pertunmaan kunta ei ole ainoa, joka on joutunut tappiollisen talouden syvään kierteeseen. Yritän kuvata eri näkökulmia ja kertoa toimenpiteitä, joita erityisesti viimeisten kahden vuoden aikana on tehty.

Essote tappaa Pertunmaan

Etelä-Savon sosiaali- ja terveyspalvelujen kuntayhtymä, Essote, perustettiin vuoden 2017 alusta. Silloin uumoiltiin, että sote-uudistus toteutetaan viimeistään 2019. Näin ei käynyt. Kaikki Essoten kunnat ovat kärvistelleet Essoten jatkuvien talousarvioylitysten kanssa.

Pertunmaan kunta on maksanut vuosien 2018–2021 ns. lisälaskuista eli Essoten talousarvioiden ylityksistä 3,3 miljoonaa euroa. Kunta on joutunut ottamaan yhteensä 2,5 miljoonaa euroa lyhytaikaista lainaa selvitäkseen maksuista. Viimeiseen Essoten vuoteen 2022 ennen hyvinvointialueiden perustamiseen 2023 lähdettiin toiveikkaana. Essoten talousarviossa oli ylijäämää 220 000 euroa ja palkkaharmonisoinnin toteuttaminen säästötoimilla.

Järkytys oli käsinkosketeltavaa kun loppukesästä vahvistui, että arvio Essoten alijäämäennuste on 29 miljoonaa euroa. Kaikille Essoten kunnille tämä merkitsee lähes katastrofia. Kunnat joutuvat, kuten tähänkin asti, automaattisesti maksamaan kaikki Essoten ylitykset.

Seuraavan sivun taulukossa on jäsenkuntalaskutukset vuosilta 2017–2021 sekä ennuste vuodelle 2022. Viimeisessä sarakkeessa näkyy Essonten talousarvioylitykset. Essoten olemassaolon aikana ylitykset vuosittaisissa tilinpäätöksissä verrattuna talousarvioon ovat 129 472 114 euroa. Taulukosta voi havaita, että kyse ei ole ainoastaan Pertunmaasta, vaan kaikista Essoten kunnista. Pahimmassa pulassa on pienin, eli Pertunmaa ja suurin, eli Mikkeli.

Syitä voi tietenkin hakea. Toki väestökehitys ja sairastavuusindeksit eivät ole koko alueella hyviä, mutta se ei selitä kaikkea. Essoten investoinnit, palkkaharmonisointi, korona sekä osin kohtuuton varainkäyttö. Essote ei ole toteuttanut juurikaan minkäänlaisia säästötoimia.

Essoten jäsenkuntalaskutukset 2017–2021 ja ennuste 2022

	2017	2018	2019	2020	2021	Enn 2022	Enn 2022 - 2017
Hirvensalmi	7 973 300	8 572 740	9 575 684	9 784 590	11 219 155	12 111 166	4 137 866
Juva	22 659 821	23 933 413	26 380 375	27 028 352	29 778 616	32 146 250	9 486 429
Kangasniemi	21 373 080	22 491 010	24 298 821	24 174 864	26 228 678	28 314 064	6 940 984
Mikkeli	168 914 466	179 980 518	204 076 125	210 576 659	236 098 899	254 870 620	85 956 154
Mäntyharju	20 669 921	22 696 992	25 577 658	25 795 754	28 831 650	31 123 993	10 454 072
Pertunmaa	6 521 302	7 076 017	7 930 745	8 133 283	9 140 556	9 867 303	3 346 001
Puumala	8 938 484	9 142 541	9 984 153	10 089 952	10 995 846	11 870 102	2 931 618
Joroinen	6 660 136	6 612 644	7 030 584	7 143 472	8 265 066	8 922 204	2 262 068
Pieksämäki	23 317 376	22 873 965	25 164 584	24 379 532	25 265 493	27 274 298	3 956 922
Yhteensä	**287 027 886**	**303 379 840**	**340 018 729**	**347 106 458**	**385 823 959**	**416 500 000**	**129 472 114**

Valitettavasti ei voi välttää ajatusta, että kyse on tarkoituksenhakuisesta toiminnasta Essotessa. Kunnista siirretään sote-kustannukset Etelä-Savon hyvinvointialueelle. Mitä suuremmat sote-kulut, niin sitä parempi hyvinvointialueille.

Hyvinvointialue aloittaa kuntien valtionosuuksilla

Kuntien budjeteista siirtyy hyvinvointialueelle sote- ja pelastustoimen rahat. Pertunmaan kohdalla se tarkoittaa n. 9,5 miljoonaa euroa. Kunnan tuloista se tarkoittaa, että tietty osuus kunnan yhteisö- ja kuntaverosta sekä sote-sidonnaiset valtionosuudet siirtyvät hyvinvointialueelle. Yhteisö- ja kuntaverosta hyvinvointialueelle siirtyy 12,64 %. Kunnan tämän hetkinen vero % on 21,5. Vähennyslaskulla kunnan vero % vuoden 2023 alusta on 8,86 %. Valtionvarainministeriön laskelmien mukaan Pertunmaan kunnan sote-menot ovat n 700 000 euroa suuremmat kuin tulot.

Valtionvarainministeriön monimutkaisen laskentakaavan mukaan se tarkoittaa sitä, että Pertunmaan kunnan valtionosuudet näyttävät miinusmerkkisiltä tällä hetkellä -415 070 euroa. Laskelmia on tullut säännöllisesti ja ne vaihtelevat, mutta tällä hetkellä näyttää siltä, että kunta maksaa valtiolle tasasuuruisina kuukausierinä kyseisen summan.

Miten Pertunmaan kunta selviää? Tällä hetkellä tuntuu, ettei selviä millään.

Kunnan omat talouden tasapainottamistoimenpiteet

Kunnan tavoitteet talouden tasapainottamiseksi on kaksi: 1. vuosina 2018–2021 alijäämien kattaminen ja 2. kunnan omissa käsissä olevan talouden tasapainottaminen 1.1.2023.

Kunta päätti myydä omaisuutta alijäämien kattamiseen. Omaisuuden myynti on aina kertaluontoinen, mutta muuta mahdollisuutta ei ole ollut. Suur-Savon Sähkö Oy:n 700 osaketta laitettiin myyntiin, neuvoteltiin ja haettiin ratkaisua. Tätä kirjoittaessa osakkeista on myyty 100 kappaletta Enonkosken kunnalle.

Pertunmaan kunnan kirjoittamaton periaate on, että energian tulee säilyä maakunnassa. Olemme vahvasti sidoksissa muiden omistajakuntien päätöksiin. Maakunnalliset energiaratkaisut ovat pyörineet ilmassa useamman vuoden. Ratkaisevia päätöksiä ei ole saatu aikaan. Erityisesti Mikkelin päätöksentekijöiden ratkaisuja odotellaan muuallakin kuin Pertunmaalla. Seisahtunut tilanne Pertunmaan kohdalla on tarkoittanut tahatonta panttivankeutta.

Varmuuden vuoksi kunta teki päätöksen metsäkiinteistöjen myynnistä. Toivottavasti siihen ei tarvitse taipua.

Kunnan hallinnassa olevat käyttömenot ovat ollet syynin alla. Edellisinä vuosina käyttömenot on Essoten kulujen kasvaessa vedetty äärimmilleen. Todella vaikea löytää kohteita. Niitä on kuitenkin kaivettu mm. vapaa-aikasihteerin ja vesihuoltolaitoksen hoitajan paikkoja ei täytetä, yksityisteiden avustukset ja työmatkatuki loppuvat, nipistetään kulttuuri- ja kirjastomenoista, maksuttomasta varhaiskasvatuksesta siirrytään puolimaksuttomaan päivähoitoon.

Seuraavalla sivulla olevassa taulukossa on kunnan vuosien 2020 ja 2021 tilinpäätökset ilman sote-poikkeamia eli Essoten talousarvioiden ylityksiä. Sama koskee vuosien 2017–2019 tilinpäätöksiä. Pertunmaan kunta olisi selvinnyt.

	2020	2021
Toimintatuotot	1 514 749,02	1 876 378,92
Valmistus omaan käyttöön	22 653,55	0,00
Toimintakulut	-13 495 609,59	-14 494 772,32
Toimintakate	**-11 958 207,02**	**-12 618 393,40**
Verotulot	6 217 694,85	6 827 341,45
Valtionosuudet	6 342 419,00	6 235 033,00
Rahoitustuotot ja -kulut yht.	90 602,77	94 103,42
Vuosikate	**692 509,60**	**538 084,47**
Poistot ja arvonalentumiset	-646 337,92	-619 885,42
Tilikauden tulos	**46 171,68**	**-81 800,95**

Kunta on päättänyt myös rakenteellisista muutoksista. Kunnan loput 60 vuokra-asuntoa yhtiöitettiin Koy Pertunmetsään ja kilpailutettiin isännöinti. Näin saatiin kaikki asunnot saman katon alle ja kokonaisuus paremmin hallintaan. Uuden jätelain siivittämänä siirryttiin Kymenlaakson Jätteeseen. Omat hartiat eivät vain riitä. Vesilaitoksen toiminnassa siirryttiin ostopalveluihin. Vielä syksyn tullen päätöstä odottaa ruokapalvelujen siirto kuntien ja hyvinvointialueen yhteistyössä Järvi-Suomen Palveluihin. Kunta on aikaisemmin myynyt ruokaa Essotelle. Myynti ei ole mahdollista hyvinvointialueelle ja tavallaan kunta oli pakkoraossa ruokapalvelujen uudelleenjärjestelyssä.

Pertunmaa ei ole kuplassa

Miten maailma selviää? Kuljetaan suurista kriiseistä seuraavaan kriisiin. Koronapandemia, Ukrainan sota, energia- ja ruokaongelmat, inflaatio ja ilmastonmuutos vaikuttavat meidän jokaisen elämään. Miten Suomi ja Etelä-Savo selviävät? Velka kasvaa, alijäämät lisääntyvät, hyvinvointialueet aloittavat miinuksella, työmarkkinatilanne elää ja eduskuntavaalit 2023 lähestyvät. Kaikki vaikuttaa Pertunmaan eloon ja oloon.

Pertunmaan kunnan seuraava kriittinen piste on touko-kesäkuu 2023. Tuleeko valtionvarainministeriön selvityshenkilö kunnantalolle syynäämään kunnan taloutta ja toimintaa? Tällä hetkellä se on lähempänä kuin koskaan. Valtionosuudet romahtavat miinukselle tämän hetkisten valtionvarainministeriön laskelmissa Pertunmaalla ja kahdeksassa muussa kunnassa. Neljä kuntaa kasvattavat valtionosuuksia: Espoo, Kauniainen, Kirkkonummi ja Sipoo.

Onko systeemissä valuvika? Sote-uudistuksesta selviää parhaiten väestörikkaat ja muutenkin vauraat alueet, joissa syntyvyys on kuolleisuutta suurempi. Kyseisillä alueilla on muuttovoittoa, työpaikkoja ja elinvoimaa. Onko järkevää liittää yhteen kuntia, jotka ovat taloudellisesti yhtä huonossa jamassa? Onko valtion instituutioilla ja poliittisilla päätöksentekijöillä suunnitelmia laajemmin kuntien yhdistämisiä hyvinvointialueiden aloittamisen jälkeen?
Hyvinvointialueiden arvio puuttuvasta rahoituksesta on 1,5 miljardia euroa. Etelä-Savon alueella se tarkoittaa 60–80 miljoonaa euroa. Tällä hetkellä tunnelma on se, että hyvinvointialuiden rahoitus järjestetään ja kunnat jäävät oman onnensa nojaan. Toivottavasti kyse on vain unesta, ei todellisuudesta. Sumussa mennään kaikkialla.

Mistä löytyy valo? Pertunmaalla on sovittu aurinkosähköpuiston rakentamisesta ja juuri avattiin puutavaraterminaali. Kyse on laajemmin kunnan tavoitteista vastata energiahaasteisiin. Pertunmaa on mukana työllisyyden kuntakokeilussa ja valmistautuu TE2025 uudistuksen toteuttamiseen, tukee ukrainalaisia rakentamaan kotia ja elämää, rakentaa elinvoimaa Kuorttiin, toteuttaa vesistöjen kunnostusta ja tukee vahvasti asukkaiden omaehtoista aktiivisuutta kansalaisyhteiskunnan hengessä.

Rukkaset eivät ole tippuneet pellolle.

Kunnanjohtaja Leena Ruotsalainen
leena.ruotsalainen@pertunmaa.fi
0408214590